

Бібліятэкі і адукацыя дарослых

Пётр Лапо

Пётр Лапо — дырэктар Фундаментальнай бібліятэкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, старшыня Рады Беларускай бібліятэчнай асацыяцыі.

э-пошта: plapo22@yahoo.com

Паколькі сёння ў Беларусі не існуе адукацыі дарослых як сістэмы, то можна казаць толькі пра ўскоснае ўзаемадзеянне гэтых двух сацыяльных інстытутаў грамадства. Перш за ўсё, трэба адзначыць, што на працягу вякоў галоўнай місіяй бібліятэкі з'яўляецца садзейнічанне адукацыі і выхаванню грамадзянаў той ці іншай краіны на падставе назапашаных ёю інфармацыйных матэрыялаў і арганізацыі ўсялякіх формаў доступу да іх. Бібліятэка дапамагае свайму карыстальніку знайсці крыніцы інфармацыі, якія адпавядаюць яго духоўным, культурным, інтэлектуальным, адукацыйным патрэбам, і, рэкамендуючы тое ці іншае выданне, яна ўскосна ўплывае на фармаванне яго светапогляду і эстэтычнага густу. Да найбольш значных накірункаў дзейнасці бібліятэк адносяцца прапаганда нацыянальнай культуры, экалагічная адукацыя і садзейнічанне фармаванню прававой культуры. На базе бібліятэк праводзіцца шмат масавых мерапрыемстваў, такіх як курсы вывучэння замежных моў і тэхнічнага мадэлявання, сустрэчы з вядомымі дзеячамі культуры, навукі і грамадства. Ствараюцца базы дадзеных па краязнаўству, праводзяцца заняткі па экалогіі, пры шмат якіх публічных бібліятэках існуюць зараз цэнтры прававой інфармацыі.

Калі больш падрабязна казаць пра такую вельмі актуальную для Беларусі тэму, як экалогія, то можна прывесці наступныя прыклады мерапрыемстваў, што праводзяцца бібліятэкамі:

- даведкава-інфармацыйная праца і прапаганда літаратуры па экалогіі (правядзенне кніжных выстаў, напрыклад, пад дэвізамі "Захаваць свет, у якім жывем" ці "Зямля — наш дом", фармаванне тэматычных картатэк па розных экалагічных праблемах і да т.п.);
- масавыя мерапрыемствы (лекцыі па экалогіі, сустрэчы з прадстаўнікамі розных дзяржаўных і недзяржаўных арганізацый, працуючых у галіне экалогіі, правядзенне віктарын і літаратурна-музычных вечарын на экалагічную тэматыку, стварэнне экалагічных клубаў пры бібліятэках і да т.п.).

Пры гэтым трэба адзначыць, што, нягледзячы на даволі разнастайную і пастаянную працу бібліятэк па экалагічнай адукацыі насельніцтва, яна не дасягае таго ўзроўню эфектыўнасці, які магла б мець пры супольнай

дзейнасці з іншымі суб'ектамі, працуючымі ў сферы адукацыі дарослых. Для прафесійнага выканання той ці іншай працы заўсёды патрэбна спецыялізацыя, і спецыялізацыяй бібліятэк доўгі час была і застаецца цяпер, перш за ўсё, інфармацыйная падтрымка таго ці іншага віда прафесійнай дзейнасці, у тым ліку і адукацыйнай.

Але кожны перыяд часу мае свае патрабаванні і абставіны. Як вядома, сёння ўсе краіны ідуць па шляху будаўніцтва інфармацыйнага грамадства, якое прызначана аб'яднаць інтэлектуальны патэнцыял сусветнага грамадства для рашэння глабальных праблем чалавецтва. Доступ да інфармацыі адыгрывае ўсё больш рашаючую ролю ў паспяховай асабістай прафесійнай кар'еры, рэалізацыі імкненняў чалавека ў галіне адукацыі, культуры, арганізацыі вольнага часу і стасункаў з іншымі асобамі. Паколькі пастаянна растуць аб'ёмы інфармацыі ў электроннай (лічбавай) форме, расце залежнасць прафесійнага і асабістага поспеху чалавека ад доступу да яе. Сёння бібліятэкі імкнуцца да пераадолення так званага *лічбавага падзелу* (*digital divide*), які падзяляе грамадства ў выніку тых ці іншых абставінаў на інфармацыйна багатых і інфармацыйна бедных. Шмат намаганняў прыкладаецца для стварэння ўнутры бібліятэк і інфармацыйных цэнтраў такога асяроддзя, якое давала б прадстаўніку любой сацыяльнай групы магчымасць атрымаць ўсе выгады ад свабоднага і роўнага доступу да інфармацыі і свабоды самавыяўлення, а таксама яго паўнаважнасці ўдзелу ў інфармацыйным грамадстве, грамадстве ведаў.

Важнай, неабходнай умовай пераадолення лічбавага падзелу з'яўляецца *інфармацыйная кампетэнтнасць* як звычайнага карыстальніка інфармацыі, так і бібліятэкара, інфармацыйнага работніка. Не сакрэт, што нават людзі, якія маюць вышэйшую адукацыю, прыходзячы ў бібліятэку, незаўсёды могуць дакладна сказаць, які інфармацыйны матэрыял ім патрэбны. Не кожны ведае, як вызначыць дакладнасць той ці іншай крыніцы інфармацыі, як атрымаць доступ да інфармацыі і пры гэтым пазбегнуць парушэння правоў яе аўтара і гэтак далей.

Зыходзячы з гэтага, Міжнародная федэрацыя бібліятэчных асацыяцый і ўстаноў (ИФЛА) — самая аўтарытэтная міжнародная бібліятэчная арганізацыя — вызначыла два важныя прафесійныя прыярытэты сваёй дзейнасці на бягучы перыяд: (1) *"Забеспячэнне неабмежаванага доступу да інфармацыі"* — усе людзі (ва ўсім свеце) павінны мець аднолькавыя магчымасці ў інфармацыйным грамадстве незалежна ад фізічных, рэгіянальных, сацыяльных і культурных бар'ераў; (2) *"Садзейнічанне развіццю пісьмовай і інфармацыйнай кампетэнтнасці чалавека, яго чытанню і навучанню на працягу ўсяго жыцця"* для развіцця інтэлектуальных здольнасцей людзей, уключаючы:

- *базавую пісьмовую кампетэнтнасць* (здольнасць карыстацца, разумець і ўжываць друкаваную, пісьмовую, вусную і візуальную інфармацыю для эфектыўных зносінаў і ўзаемадзеяння);
- *навыкі чытання* (здольнасць разбіраць друкаваную і іншыя формы запісаў, разуменне пісьмовай мовы, яе канструкцый і сэнсу напісанага);
- *інфармацыйную кампетэнтнасць* (здольнасць фармуляваць і аналізаваць інфармацыйны запыт; вызначаць і ацэньваць крыніцы інфармацыі; знаходзіць, арганізоўваць і захоўваць інфармацыю; крытычна інтэрпрэтаваць, аналізаваць, сінтэзаваць і ацэньваць атрыманую інфармацыю; ацэньваць ступень задавальнення інфармацыйнай патрэбы);
- *навучанне на працягу жыцця* (забеспячэнне інфармацыйных патрэбаў навучэнцаў усіх узростаў і розных здольнасцей, якія праходзяць навучанне фармальна і нефармальна, з мэтай узмацнення іх імкненняў і дасягненняў) (1).

Сёння прафесія бібліятэкара — адзіная прафесія, прадстаўнікі якой на самой справе занепакоены інфармацыйнай кампетэнтнасцю грамадзян і разглядаюць інфармацыйную культуру як абавязковую ўмову паспяховага навучання на працягу жыцця, сацыяльнага і эканамічнага развіцця грамадства і кожнай асобы. Напрыклад, работнікі бібліятэк адукацыйных устаноў зараз актыўна ўключаюцца ў навучальны працэс, праводзячы заняткі па такіх прадметах, як "Асновы бібліятэчна-бібліяграфічных ведаў", "Інфармацыйная культура школьніка", "Інфармацыйная культура спецыяліста". У бібліятэках усіх тыпаў ажыццяўляюцца кароткатэрміновыя курсы, цыклы лекцый, кансультацыі з мэтай фармавання ведаў, уменняў і навыкаў інфармацыйнай дзейнасці ў карыстальнікаў бібліятэк, у насельніцтва, інфармацыйныя патрэбы якога яны задавальняюць. Бібліятэкі выступаюць як эфектыўная інфраструктура для арганізацыі доступу да віртуальных інфармацыйных рэсурсаў і пры гэтым аказваюць пастаяннае кансультацыйнае і адукацыйнае пасрэдніцтва. Адна з перспектывных форм пашырэння і ўзбагачэння адукацыйнай дзейнасці бібліятэк — гэта праца па арганізацыі сучаснай дыстанцыйнай адукацыі як адной з форм беспера-

пыннай адукацыі. З гэтай мэтай у бібліятэках пачалі стварацца спецыяльныя структурныя падраздзяленні па навучанні карыстальнікаў.

Невыпадкава, што выконваючы сацыяльны заказ на прафесійныя веды бібліятэчных работнікаў, факультэт інфармацыйна-дакументных камунікацый Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры, які з'яўляецца так званай кузняй кадраў вышэйшай кваліфікацыі для ўсіх бібліятэчных устаноў Беларусі, зараз ставіць пытанне аб падрыхтоўцы кадраў па здвоеных спецыяльнасцях, такіх як, напрыклад, "Бібліятэчнаўстава і бібліяграфія. Прафесійнае навучанне" з кваліфікацыяй "Бібліятэкар-бібліяграф. Выкладчык спецыяльных дысцыплін", ці па спецыяльнасці "Бібліятэкар-бібліяграф. Арганізатар сацыякультурнай дзейнасці". Аб'ектам дзейнасці апошняй катэгорыі спецыялістаў з'яўляюцца розныя групы насельніцтва, а мэтай — арганізацыя і правядзенне вольнага часу людзей з максімальным выкарыстаннем бібліятэчных інфармацыйных рэсурсаў.

Дзейнічаючы ў кірунку задавальнення інфармацыйных і адукацыйных патрэбаў насельніцтва, бібліятэкі зацікаўлены ў шырокім партнёрстве з іншымі арганізацыямі, якія працуюць у сферы адукацыі дарослых. Яны гатовы да супрацоўніцтва з мэтай распрацоўкі сумесных навучальных праграм і правядзення сумесных мерапрыемстваў, выступаючы ў якасці цэнтраў інфармацыйных рэсурсаў і пляцоўкі для заняткаў. Так, напрыклад, адукацыйны цэнтр для дарослых існуе пры муніцыпальнай бібліятэцы г. Лілехаммер (Нарвегія). Бібліятэкі Беларусі маглі б узяць удзел у стварэнні партала інфармацыйных рэсурсаў у галіне адукацыі дарослых накіраванага *Kentucky Virtual Adult Education (KYVAE)*, Web-сайта <http://www.kyvae.org/>, забяспечыць каталагізацыю і захаванасць рэсурсаў. Праз бібліятэчную сетку, якая ахоплівае ўсе рэгіёны Беларусі, можна распаўсюджаць вынікі таго ці іншага праекта ў галіне адукацыі дарослых. І гэта толькі першыя ідэі такога ўзаемакарыснага супрацоўніцтва.

Літаратура

1. Kay Raseroka. Libraries for Lifelong Literacy: IFLA Presidential Theme 2003-2005. *IFLA Journal*, Vol. 29 (2003), No. 2, p.109-112.

2. С. Зыгмантовіч, Л. Дзямешка, Н. Клімянкова. Новая спецыяльнасць на факультэце інфармацыйна-дакументных камунікацый БДУ культуры. *Бібліятэчны свет*, 2004, №1, — с.26-29.